

КУШНІР О. В.,
кандидат юридичних наук,
радник президента
(Глобальна організація
союзницького лідерства)

УДК 340.1

ПОНЯТТЯ Й СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННІ

Стаття присвячена дослідженню поняття й сутності стратегічних комунікацій. Установлено, що на доктринальному рівні дослідження стратегічної комунікації відсутні. Підкреслено, що головна та ключова засада комунікацій – гарантування реалізації національних інтересів. Перераховано компоненти системи стратегічних комунікацій. Запропоновано власне визначення стратегічних комунікацій. Виокремлено блоки завдань, які необхідно враховувати під час підготовки до процесу стратегічної комунікації.

Ключові слова: комунікація, стратегічна комунікація, суб'єкти стратегічної комунікації, інформаційне суспільство, воєнна доктрина, інформаційні операції, інформаційна безпека, медіапростір.

Статья посвящена исследованию понятия и сущности стратегических коммуникаций. Установлено, что на доктринальном уровне исследования стратегической коммуникации отсутствуют. Подчеркнуто, что главная и ключевая основа коммуникаций – гарантирование реализации национальных интересов. Перечислены компоненты системы стратегических коммуникаций. Предложено собственное определение стратегических коммуникаций. Выделены блоки задач, которые необходимо учитывать при подготовке к процессу стратегической коммуникации.

Ключевые слова: коммуникация, стратегическая коммуникация, субъекты стратегической коммуникации, информационное общество, военная доктрина, информационные операции, информационная безопасность, медиaprостранство.

The article is devoted to research of the concept and essence of strategic communications. It is established, that there are no researches of strategic communication at the doctrinal level. It was stressed, that the main and fundamental basis of communication: to guarantee realization of national interests. The components of strategic communications system are listed. Author's own definition of strategic communications is proposed.

Key words: communication, strategic communication, subjects of strategic communication, information society, military doctrine, information operations, information security, media space.

Вступ. Останнє десятиріччя наша держава повільно, але впевнено крокує шляхом розвитку не лише інформаційного суспільства, а й суспільства знань. Своєю чергою, це зумовлює збільшення частки різнорівневих інформаційних комунікацій, які почасти безперешкодно долають раніше збудовані ідеологічні бар'єри.

Відтак вихід комунікації поза національні, етноментальні й культурологічні межі зумовлює потребу у формуванні відповідної нормативно-правової бази, яка має бути узгодже-

ною із суб'єктами глобального інформаційного простору та відповідати задоволенню їхніх законних інтересів [1].

Особливої ваги зазначене набуває саме зараз, у період, коли в державі відбувається диверсифікація контенту, преса дедалі більше зміщується в Інтернет, телебачення здешевлює виробництво контенту, переходячи у формат IPTV, Smart TV, загострюється битва за інформаційні ресурси, що змінює власне порядок денний для засобів масової інформації.

Саме тому стратегічні комунікації в суспільстві знань перетворюються в системоутворювальну складову сучасної цивілізації та є умовою її глобальних, до того ж чому варіативних трансформацій. Водночас адаптація технологій стратегічних комунікацій відповідно до соціокомунікативних структур суспільства й держави є необхідною складовою їхнього успішного функціонування.

Відзначимо, що вітчизняна наука постійно на кілька кроків відстає від наявних реалій. Нині на доктринальному рівні дослідження стратегічної комунікації відсутні, а ті поодинокі публікації, що з'являються, здебільшого є перекладом англomовних матеріалів STRATCOM, а також стандартів НАТО в цій галузі безвідносно до національних інтересів України, а також засад національної ідентичності.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження поняття й сутності стратегічних комунікацій.

Результати дослідження. Проведений нами формально-юридичний і логіко-семантичний аналіз уможлиблюють резюмувати, що всі наявні наукові праці зі словом «комунікація» в назві переважно політичної спрямованості [2–9]; стосуються філософських наук [10–12] чи соціології [13–14] тощо. При цьому подеколи комунікація розглядається як «інструмент ... політики» [20]; «... система інституцій...» [21, с. 3], «... системна взаємодія...» [21, с. 8] тощо.

Можливо, саме через брак уваги до теми стратегічних комунікацій й недослідженість її в науковій площині наша держава й виявилась неспроможною вчасно відвернути від себе агресію й відповісти на сучасні загрози, зокрема на гібридні війни [22].

Саме тому незрозумілою є позиція вищого керівництва держави щодо такого: 1) скасування Доктрини інформаційної безпеки України; 2) неприйняття в затвердженні Урядом терміни (30 липня 2015 р.) Міністерством інформаційної політики Концепції інформаційної безпеки, тоді як проти України здійснюються широкомасштабні інформаційно-психологічні операції системного характеру.

Стосовно Доктрини інформаційної безпеки України, то цей документ має стратегічне значення під час реалізації державної інформаційної політики й захисту національних інформаційних інтересів, і його відсутність фактично сприяє розгойдуванню нестабільності не лише в цій сфері, а й в усіх визначених у Законі України «Про основи національної безпеки України» найбільш важливих сферах життєдіяльності.

З іншого боку, позитивним є ухвалення нової редакції Военної доктрини України, затвердженої Указом Президента України від 24 вересня 2015 р. № 555/2015 й подання в ній нових термінів. Одним із таких термінів є «стратегічні комунікації», що є предметом нашого наукового інтересу в контексті реалізації державної інформаційної політики.

Так, у ч. 16 ст. 4 розділу 1 Военної доктрини України, «*стратегічні комунікації*» визначаються як скоординоване й належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних і психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави [15].

Отже, ідеться про взаємопроникнення комунікацій у нетрадиційні для неї галузі та нетрадиційних галузей – у комунікації.

Зауважмо й на визначення «стратегічні комунікації» у США, що подано у Вільній енциклопедії Вікіпедії, – скоординовані дії, повідомлення, зображення й інші форми сигналізації або участі, призначені для інформування, впливу або переконання обраних глядачів на підтримку національних цілей [16].

Тобто, ідеться про цілеспрямовані дії уряду щодо залучення ключових цільових аудиторій у створення, зміцнення або збереження сприятливих умов для розширення інтересів,

політики та завдань США через реалізацію координаційних програм, планів, тем, ключових меседжів і синхронізованих продуктів із використанням усіх інструментів державної влади.

Якщо зануритися у зміст американського визначення стратегічних комунікацій, то фактично воно віддзеркалює все, що керує дипломатією, інформацією, збройними силами та економікою.

Підкреслимо, що **головна й ключова засада комунікацій – гарантування реалізації національних інтересів** [17].

Для повного розуміння змісту стратегічних комунікацій потрібно з'ясувати складові інформаційної сфери, у яких реалізується державна політика:

- *сфера інформаційної безпеки* (державна політика інформаційної безпеки, політика безпеки інформації, політики та системи захисту інформації);
- *сфера електронного урядування* (державна політика з питань електронного урядування; державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні);
- *сфера розвитку інформаційного суспільства* (національна інформаційна політика, державна політика у сфері розвитку інформаційного суспільства, пріоритет державної політики, пріоритетний напрям державної політики);
- *сфера інформатизації* (основоположні засади сукупності взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян і суспільства на основі створення, розвитку й використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної й комунікаційної техніки);
- *сфера захисту (інформаційних) прав і свобод людини та громадянина;*
- *сфера функціонування й розвитку медіапростору* тощо [17].

Відповідно, солідаризуючись із В. Ліпканом, можемо виділити й **компоненти системи стратегічних комунікацій**, узявши за зразок стандарти НАТО, де питанням стратегічної комунікації приділена надзвичайна питома вага:

- зв'язки із громадськістю (Public Affairs and Military Public Affairs);
- публічна дипломатія та військові заходи в підтримку публічної дипломатії (Public Diplomacy and Military Support to Public Diplomacy);
- зв'язки із засобами масової інформації (Press and Media);
- інформаційні заходи міжнародного військового співробітництва (International Military Cooperation);
- цивільно-військове співробітництво (CIMIC);
- дії в кіберпросторі, включаючи соціальні мережі;
- залучення ключових лідерів до проведення інформаційних заходів (Key Leaders Engagement);
- внутрішня комунікація (робота з особовим складом/внутрішній PR);
- інформаційні операції (Information Operations);
- психологічні операції (PSYOPS);
- інформування про ситуацію (Visual Info/Situation Awareness) і документування подій на полі бою (Combat Camera);
- розвідувальне забезпечення проведення інформаційних заходів;
- показ дій військ (Show of Force);
- уведення в оману (MILDEC);
- безпека операцій (Operation Security);
- фізичний вплив (Physical Attack);
- протиборство в електромагнітному просторі (EMW) [18].

Отже, доходимо висновку, що **стратегічні комунікації** – це процес, який лежить в основі забезпечення національної безпеки України загалом й реалізації державних інтересів, у т. ч. в інформаційній сфері, та до здійснення якого залучені не лише суб'єкти стратегічних комунікацій, а й суб'єкти з інших сфер діяльності.

Цікавою є також думка Деніела Гейджа, який під *стратегічними комунікаціями* вбачає процес синхронізації дій, образів і слів, що має на меті досягнення бажаного ефекту [19].

Логічним етапом дослідження після аналізу окремих визначень, а також практики реалізації стратегічних комунікацій є висунення гіпотези щодо конструкції власного варіанту визначення поняття «**стратегічні комунікації**», під якими ми розуміємо стратегічну взаємодію й взаємовплив в інформаційному середовищі між окремими суб'єктами (державними чи визначеними для виконання державних цілей), що полягає в усебічному залученні можливостей кожного окремого компонента стратегічної комунікації в комплексі або відокремлено та спрямуванні на досягнення визначеної мети.

Уважаємо, що під час планування заходів у процесі стратегічної комунікації необхідно сфокусуватися на таких ключових питаннях:

- Який результат маємо отримати чи яку проблему вирішити?
- На кого спрямована стратегічна комунікація?
- Що повинен знати кожен представник кожного суб'єкта стратегічної комунікації?
- Яким способом різні суб'єкти стратегічної комунікації отримують необхідну для них інформацію?
- За допомогою яких інструментів найефективніше донести потрібні меседжі суб'єктам стратегічної комунікації?
- Скільки часу знадобиться, щоб підготуватися до процесу стратегічної комунікації, підготувати інструменти комунікації й реалізувати його?
- Яким повинен бути бюджет і які ще ресурси необхідно залучити?
- Коли ми зрозуміємо, що вже досягли цілей / вирішили проблему?

Водночас під час підготовки до процесу стратегічної комунікації потрібно виокремити **блоки завдань**, до яких можна зарахувати такі:

- аналіз ситуації;
- дослідження проблеми;
- комунікаційні ризики та потенційні можливості;
- стратегічно-операційні завдання;
- стратегічно-комунікаційні завдання;
- суб'єкти стратегічної комунікації;
- стратегічно-комунікаційна стратегія;
- стратегічно-комунікаційна тактика;
- оцінювання ефективності;
- період часу й бюджет.

Висновки. Отже, у межах статті ми здійснили першу спробу в юридичній науковій доктрині сформулювати визначення стратегічних комунікацій. Підкреслимо, що одним із ключових моментів стратегічної комунікації, що зумовлює її успіх, є активне планування, а не реагування на події. Тобто, використання проактивного підходу є домінантою в побудові моделі страткому в умовах гібридної (нелінійної) війни. Якщо стратегічна комунікація відбувається як відповідь на подію, то шанси на її результативність суттєво зменшуються.

Список використаних джерел:

1. Ліпкан В.А. Правові засади розвитку інформаційного суспільства в Україні : [моногр.] / В.А. Ліпкан, І.М. Сопілко, В.О. Кір'ян ; за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2015. – 664 с.
2. Клячин А.К. Політична комунікація як чинник трансформації політичних цінностей: дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 / А.К. Клячин ; Дніпропетровський національний ун-т. – Д., 2007. – 212 с.
3. Ковалевський В.О. Комунікація – інтеракція – маніпуляція: механізм реалізації сучасної політичної влади / В.О. Ковалевський // Сучас. укр. політика. Політики і політологи про неї. – 2010. – Вип. 19. – С. 244–254.

4. Беляков О.О. Комунікація як інструмент екологічної політики (на прикладі порівняльного досвіду України та Німеччини) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.08 / О.О. Беляков ; Київ. ун-т ім. Т. Шевченка. Ін-т журналістики. – К., 1999. – 20 с.
5. Ромашко О.О. Політична комунікація як фактор соціокультурної реінтеграції сучасного українського суспільства : дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 / О.О. Ромашко ; Одеський національний ун-т ім. І.І. Мечникова. Інститут соціальних наук. – О., 2006. – 207 с.
6. Шидловський Д.О. Політична комунікація як об'єкт соціологічного дослідження : дис. ... канд. соціол. наук : спец. 22.00.04 / Д.О. Шидловський ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 208 с.
7. Кадлубович Т.І. Політична комунікація в демократизації владних відносин України : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 / Т.І. Кадлубович ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2008. – 17 с.
8. Клячин А.К. Політична комунікація як чинник трансформації політичних цінностей : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 / А.К. Клячин ; Дніпропетровський національний ун-т. – Д., 2007. – 19 с.
9. Анісімович-Шевчук О.З. Політична комунікація як системоутворюючий фактор політичного життя суспільства : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 / О.З. Анісімович-Шевчук ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2010. – 19 с.
10. Токарська А.С. Правова комунікація в контексті посткласичного праворозуміння : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.12 / А.С. Токарська ; Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – Л., 2008. – 515 с.
11. Саввіна Л.І. Комунікація як чинник розвитку суспільства : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 / Л.І. Саввіна ; Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – О., 2004. – 14 с.
12. Висоцька О.Є. Комунікація як основа соціальних перетворень (у контексті становлення постмодерного суспільства) : [монографія] / О.Є. Висоцька. – Д. : Інновація, 2009. – 316 с.
13. Слющинський Б.В. Міжкультурна комунікація в багатонаціональному регіоні України : автореф. дис. ... докт. соціол. наук : спец. 22.00.04 / Б.В. Слющинський ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2010. – 30 с.
14. Маркова В.А. Книжкова комунікація: теорія, історія, перспективи розвитку: автореф. дис. ... докт. наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.03 / В.А. Маркова ; Харк. держ. акад. культури. – Х., 2011. – 36 с.
15. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України № 555/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>.
16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Strategic_Communication.
17. Ліпкан В.А. Експертний висновок на проект Стратегії розвитку ефективних комунікацій у ЗСУ / В.А. Ліпкан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://goal-int.org/ekspertnij-visnovok-na-proekt-strategii-rozvitku-efektivnix-komunikacij-u-zsu/>.
18. Ліпкан В.А. Роль стратегічних комунікацій в протидії гібридній війні проти України / В.А. Ліпкан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://goal-int.org/rol-strategichnix-komunikacij-v-protidii-gibridnij-vijni-proti-ukraini/>.
19. Daniel Gage. The continuing evolution of Strategic Communication within NATO // The Three Swords Magazine. – 27/ 2014. – P. 53–55.
20. Беляков О.О. Комунікація як інструмент екологічної політики (на прикладі порівняльного досвіду України та Німеччини) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.08 / О.О. Беляков ; Київ. ун-т ім. Т. Шевченка. Ін-т журналістики. – К., 1999. – 20 с. – С. 13.
21. Маркова В.А. Книжкова комунікація: теорія, історія, перспективи розвитку : автореф. дис. ... докт. наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.03 / В.А. Маркова ; Харк. держ. акад. культури. – Х., 2011. – 36 с.
22. Ліпкан В.А. Сутність гібридної війни проти України / В.А. Ліпкан // Імперативи розвитку цивілізації. – 2015. – № 2. – С. 13–16.

